سێوسێنان بەر لەپەلامارەکانی ئەنفالو دوای ئەنفال

عومەرمحەمەد
٢٠١٨/٣/٢٢

سەرلە ئێوارەی ٢٢ لەسەر ٢٣ی ئازاری ساڵی ١٩٨٨ گوندی سێوسێنان گازبارانکرا، دوای ئەوەی گوندنشینەکان بە نیازی نانی ئێوارە چوونەوەماڵەکانیان، ڕێک لەکاتی نانی شێوان بە زرمەو نرکەی کاتوێشا بە ئاگا هاتن،کە لە سەربازگەکەی دەربەندیخانەوە بۆیان هەواڵە کرا، هەرچەندە بۆمبەکان دەنگیان نزم بوو، بەڵا تراژیدیای گەورەیان بە دوای خۆیانداهێنا، بەجۆرێک نەک نانی ئێوارەی لێشێواندن، بەڵکو کەس فر یا نەکەوت پارویەک قوتبدات، جگە لە کۆمەڵکوژییەکی ترسناک کە هەر لە جێدا ٦٥ کەس شەهید و نزیکەی ٤٠ کەس بریندار بوون، بەیەکجاری شیرازەی گوندەکەی شێواندن. هەرئەو شەوە ٤کەسی تری گوندی کۆشک لەکاتی بەهاناوەچونیان بۆخەڵکی سێوسێنان ٤کەسیان برینداربوون و گیانیان لەدەستدا بۆیە هەمیشە شەهیدەکانی سێوسێنان ٦٩ کەس ناودەبرێن . نابێت ئەوەشمان فەرامۆش بکەین کەوا هەرلەو کیمیابارانەدا پێشمەرگەیەکی خەڵکی هەوارامانیش شەهید بوو.

ئەم پەلامارە ژەهراویە دەستپێکی قۆناغی دووەمی ئەنفال بوو، کە دواتر بووە جێگەی سەرنجی فەرماندەکانی سوپاوە بووە عادەت بۆ پەلاماری قۆناغەکانی تر.

ڕۆژی دوایی ٢٣ی مانگ هێزەکانی سوپا لە ٨ قۆڵەوە بە فارماندەیی لیواڕکن د.ع زرێپۆش" ئەیاد خەلیل زەکی"[1] پەلاماری ناوچەی قەرەداغی دا، وەک چۆن ئێستا چەتەکانی ئەردۆگان لە عیفرین مریشک وهێلکەشیان دەدزی سوپای

[1] لە بەڵگەنامەیەکدا کە لەبەردەستە نوسراوێکە تیایدا هەتووە بە فەرمانی بەڕێز سەرۆکی فەرماندە بە بەخشینی مەدالیای ئازایەتی بۆ لیوا روکن (درع) ئەیاد خەلیل زەکی فەرماندەی پرۆسەی ئەنفال بە هۆی رۆڵی بەرچاوییەوە لە فەرماندەیی کردنی پرۆسەی ئەنفالی دووهەم . بە ژمارە (٣٤٧)مەرسومی کۆماری بۆ دەرچووە لە ١١ی نیسانی ١٩٨٨ . بۆ زانیاریتان . ئەیاد خەلیل زەکی فەرماندەی عەمەلیاتی ئەنفالی دووەم بوو لەناوچەی قەرەداغ ودواتریش لە ئەنفالی گەرمیان و ئەنفالی قۆناغی چوارەم و لەناوچەی بادینانیش ڕۆڵی بەرچاوی هەبووە ئەم ئەفسەرە تاوانبارە کە ئێستا لە ژیاندا نەماوە لەبەرئەوەی سەربەئاینی شیعە مەزهەب بوو ناوەکەیان لە داداگای باڵای تاوانەکان دەرهێناو شیعەکان ڕێگەیان نەدا لێکۆڵینەوەی لەگەڵدا بکرێت و داگایی بکرێت . دەبێت ئەوەش بوترێت کە جگەلەم ئەفسەرە کە فەرماندەی یەکەم بووە چەند فەرماندەیەکی تر بەپلەی جیاواز بەشداربوون و فەرماندەیی پرۆسەی ئەنفالیان لە ئەستۆدا بووە، لەوانەی ناویان بەردەست کەوتووە (عەمید عەلی لەفتە حسێن ئەلعقابی رازگری پێشەوایەتی هۆبەی خالدی سەربازی . لەگەڵ ئەفسەرێکی تر بەپلەی عەقید بەناوی بەدوی حسن صالح ئەویش رازگری پێشەوایەتی رەشیدی سەربازی بووە ئەمانیش وەکو هەڤاڵانی سەرکردایەتی تیپەکان ناویان هاتووە کە پرۆسەی ئەنفالی دویان

عێراق وجاشەکانیش هەروایان دەکرد، زەبری هێز گوندنشینەکانیان لەماڵەکانیان دەدەپەڕاندا و دەستیان دەکرد بەتاڵانی و ماڵ وسامان ومریشک وهێلکەشیان دزی و ئەوەی بەردەستیان کەوت لەگوندنشینەکان گرتیانن و ئەنفالیان کردن.

سێوسێنان کە ئێستا ئاوەدان کراوەتەوەو ناحیەیەکی سەربە قەزای قەرەداغە، بەرلە پەلامارەکانی ئەنفال لە ساڵی ۱۹۸۸ گوندێکی گەورەو قەرەباڵغ بوو،ئەم گوندە لەروی جوگرافیەوە دەکەوێتە قوڵی ڕۆژهەڵاتیی قەزای قەرەداغ و ڕۆژئاوای قەزای دەربەندیخانەوە،لەروی کارگێڕییەوە ئەوساو ئێستاش هەر سەر بەقەرەداغ بوون، بەر لەپەلامارەکانی ئەنفالی قۆناغی دووەم لە ناوچەی قەرەداغ، وەک گوندنشینەکان باسی دەکەن، سێوسێنان گوندێکی قەرەباڵغ و جێگەی ئالوگۆڕو بەدەستهێانی پیداویستیەکانی هێزی پێشمەرگەو خەڵکی ناوچەکە بوو، لەگەڵ ئەوەشدا کە ڕێگاوبانەکان گیرابوون و حکومەت ساڵێک بوو گەمارۆی خستبووە سەر بەڵام هەموو شتێکی تیدابوو لەهیچ شتێک پەکت نەدەکەوت تەنانەت بەرگدروو کەبابخانە شی تێدابوو. پیاوێک بەناوی محەمەد عەبدوڵا کەوەک ئەنجومەنی سێو سێنان قسەی بۆ دەکردم وتی : ئەئسا گوندەکەمان سێ بەش بوو، لای سەرو خوارو ناوەڕاست، بە گشتی کیمیاییەکە بەشی خواروو ناوەڕاستی گرتبوو، خەڵکەکەش هەرلەو دووبەشەدا شەهید بوون، حەسەن عەبدولکەریم و محەمەد عەبدوڵا لە دوودیداری جیاوازدا جەختیان کردەوە و تیان : لەم گوندەی ئێمە تەنها زێڕینگەری تێدانەبوو دەنا هەموو شتێک هەبوو، ئاسنگەرو چەخماخسازو بەرگدرو، هەموو شتێکی تێدابوو، تەنانەت بەرگدروی بوکیشی تیدابوو، تەنها دوکانی زەرەنگەری تیدانەبوو، چێشتخانەو کەبابخانەو سەروپێخانەشی تیدابوو، بێجگەلەم دوکان و بازارە بۆخۆشی گوندێکی قەرەباڵغ بوو، ئەگەر ٥٠٠پێشمەرگەش بهاتنایە ئەم گوندە جێگەیان دەبووەو پەکیان لە خواردنو نوستن نەدەکەوت.

سەبارەت بەخوێندنگەو خەستەخانە حەسەن عەبدولکەریم گوتی : ساڵێک پێشتر حکومەت مەکتەبەکانی داخست و گەمارۆی خستە ناوچەکەو ڕێگەی نەدەدا کیلۆیەک برنج چیە بگاتە ئێرە، بەڵام سەبارەت بەخستەخانە مەلبەندی دووی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لەو بەربوو بارەگای سەرەکییان لە بەلەکجاڕ بوو، لەوێ دکتۆر فایەق و دکتۆر ناسێحی لێبوون من بۆخۆم لەگەڵ ئەواندا پێشمەرگەبووم نەخۆشخانەیەکیان دامەزراندبوو لەوێ ئیشم دەکرد خەستەخانەکە ڕاستە هی پێشمەرگە بوو بەڵام خزمەتی زۆربەی دانیشتوانی ئەو دەروبەرەشی دەکرد.

هەرچی دانیشتوانی گوندی سێوسێنانیش بوون، سەرباری ئەوەی چەند گەنجێکیان پێشمەرگەبوون و هێزێکی بەرگریان بۆخۆیان پێکهێنابوو هەموو ماڵێکیش چەکی خۆی هەبوو، وەکو هەرگوندنشینێکی تری کوردستان ژیان و بژێویان بە کشتوکاڵو مەرومالات بەخێوکردنەوە دابین دەکردو زۆربەیان خەریکی ئاژەڵداری وکشتوکاڵ بوون، خەڵکەکەی ژیانێکی سادەو هاکەزایی دەژیانو ماوەیەکی زۆربوو لەبن دەستی حکومەتی عێراق رزگاریان ببوو.

دوای ئەوەی پەلامارەکانی سوپای عێراق لە قۆناغی یەکەمی ئەنفالدا کۆتایی هات و بەرگری ٤٠ ڕۆژەی هێزی پێشمەرگەیان لەدۆڵی جافایەتی تێکشکاند، شیرازەی ئەو هێزەش تێکچوو، سوپای عێراق بێ ئەوەی هیچ پشویەک وەربگرێ هەرچوار ڕۆژ دوای راگەیاندنی بەیانی کۆتایی ئەنفالی یەکەم لە ١٨ی ئازاردا، ئینجا پەلاماری ئەنفالی ناوچەی قەرەداغی خستە بواری جێبەجێکردنەوە و یەکەم گورزیشی بەچەکی کیماوی بۆسەرئەم گوندەو خەڵکە مەدەنیەکەی بوو.

یەکەم پەلاماری ئەنفالی دوو

لە ڕۆژی (٢٢)ی مانگی ئازاری ساڵی ١٩٨٨دا واتە ٦ ڕۆژ دوای پەلامارە کیمیاییەکەی شاری هەڵەبجە لەکاتێکدا خەڵک خەریکی نانی ئێوارە بوون و هەندێک رەنگە هێشتا دەمیان بۆ خواردنەکانیان نەبردبێ یان شێویان لەسەر ئاگر دانەگرتبێ کەوا گوندی سێوسێنان کەوتە بەرپەلامارێکی سەختی گازەوەو هەموو شتێک شێواو گریان و هاواری خەڵک

پێسپیردراوەو ناوی لەناو بەڵگەیەکدا هاتووە کە خەلاتیان پێ بەخشراوە، لەبەرانبەر ئەرکەکەیاندا لە پرۆسەی ئەنفالی یەکو دوودا بروانە ئەنفالستان ژمارە ١١ ل

تێکەڵ بەنرکەو ناڵەو زرمەی کاتیوشــاکان بوو کە ســوپای دەوڵەتی عێراق لەســەربازگەیەکی دەربەندیخانەوە دەیهاویشــتن، لە ڕۆژهەڵاتی ســێوســینانەوە، ئەوســا دەربەندیخان قەزایەک بوو لیوایەکی ســەربازی لێبوو لە ســەربازگەی ســەرەکی دەربەندیخانەوە کاتوێشــاکان ئاراســتەی ئەم گوندەکران، هەرچۆن بووبێت بۆمبارانەکە زەرەروزیانێکی زۆری بەگوندنشــینەکان گەیاند، جێگەی باســە هەندێک ســەرچاوە کە ســەردانی مەیدانیان نەکردووە زانیاری هەڵەی لەبارەوە بڵاودەکەنەوە، وەک لەپێشــەوە باســم کرد، گازبارانی ئەم گوندە بە کاتوێشــابوو نەک بە فرۆکە، بەڵکو بەکاتوێشــا بوو کەبەچەکی کیمیاوی ئاخنرابوون، کە هەتا ئێســتاش بەشــێک لەو کاتوێشــایانە لەناو چەکەدا ماون و وێنەمان لێ بەدەســت هێناون . ئەو بۆمبارانە بە پێچەوانەی ئەوانەی پێشــوترەوە کە خەڵک لەگەڵیدا ڕاهاتبوون تاوانێکی خولقاند کە هەتا ئەمرۆش کە ٣٠ ســاڵی بەســەردا تێدەپەڕێ کاریگەریەکانی بە ئاشــکرا بەسەرخەڵکی سێوسێنانەوە دیارن. هەرلە هەژارکەوتنی ئەو خێزانانەوە بگرە تاچارە سەرنەکردنی بریندارەکانی چەکی کیمیاویی.

شایەتحاڵەکان

محەمەد عەبدوڵا کە وەک ئەنجومەنی ســێوســێنان خۆی ناساند لەبارەی کیمیابارانی سێو سێنانەوە گوتی: ئەو سەروەختە حکومەت بەناوچەکەی دەگووت محەرەمە، " نــاوچەی قەدەغەکراو" ڕۆژانە تۆپبــاران دەکراینو لە دورەوە تۆپی بۆدەهــاویشــتین، ئێوارەیەکیــان هەروا نزیکەی ســەعات ٤بوو، کۆپتەرێک هاتە ئاســمانی ناوچەکەو ماویەک وەک نیگابان بە سەر ناوچەکەماندا دەسـوڕایەوە هەر ئەو ئێوارەیە بوو کە لە سـەر سفرە دانیشــتبووین بۆ نان خواردن، بیرمە کنگر ماســیمان هەبوو، ناذمان دەخوارد کە ڕەتلێک ڕاجیمە بەســەر سێو سێناندا باری، منیش چووم بەدەم تەقینەوەکانەوە وتم: بزانم چی ڕو یداوە ؟ ئەوکاتە هەموو ماڵێک (ژێر زەمینی) خۆی هەبوو، بەماڵی خۆمانم ووت ئێوە بچنە ژێر زەمینەکەوە،ئیتر گویم لە گریان و شین بوو، چوومە سەر حەوز (حەوزی ئاوی مزگەوت) ئەوکاتە من تەمەنم(١٨) ســاڵ بوو ئێواران و شــەوانی دوای نان خواردن دەچووینە چــایخــانەو مزگەوتەکە ئەوە ببوە عــادەتمــان. یــاری دۆمینەو کۆنکەنو ئەوانەمــان لە نــاوچــایخــانەکەدا دەکرد، ئەوئیوارەیەش هەمان بەرنامەمان هەبوو، کە چوومە لای مزگەوتەکە کەسێک هات ووتی خەڵک کوژراون، ئیتر ئەوکاتە زانیم کە ٤کەس کوژراون، ئەو چوار کەســە ناویانم لەبیرە (ڕەفیق و ئەســمەر و چنورو ئاواز) بوون،خوشــکێکیشــم شووی کردبوو، هەر لەسیوسێنان بوو، خوشکێکیشم ناوی ئاسۆس بوو کنگر ماسی بۆ ماڵی ئەو خوشکەم بردبوو،هەر نەگەڕابووەوە لەوێ بوو، منیش چووم بۆهەواڵی مــاڵی خوشــکەکەم و هەتــا ئەوان بینیم کەچووم بۆ ئەوێ بینیم ڕاجیمەیەک وا لەبەردەرگاکەی ئەوان کەوتووە، خانوویەکی بچوکیان هەبوو، کە باوکی زاواکەمان دابووی پێیان هەر لەلای ماڵی خۆیانەوە،هەرچەندە بانگم کردن (کەژاڵ، فایەق) هیچ دەنگیان نەبوو،دیاربوو کە ئەوان شــەهیدببوون هەرلەوێ خۆشــم بەرکەوتم، چاوەکانم لەبینایی کەوتن و بە حاڵ تروســکەی چراکە یانم دەبینی، من گەڕامەوە بۆماڵەوە، ئینجا ئەو ســاڵەی ئەنفالەکە بەهارەکەی تەر بوو، ئاو زۆر بوو، لەبەر ماڵەکەیانەوە چەمێک هەبوو، ئاوی زۆر پێدا دەڕۆیشــت، من کەمێک لەئاوی ئەو چەمە دەموچاوم شــۆرد،ئیتر خۆشــم وەزعم خراپ بوو، بردمیان بۆ ماڵیک هەرلێرە پیاوەکەیان ناوی (عەلی ڕەسول قادر) بوو، لەوێ ئەو پیاوە شیری پێمدا، ڕشامەوەو کەمێک وەزعم باشــتر بوو، بەڵام ئیدارەم نەکرد گەڕامەوە بۆ ماڵی خوشــکەکەم، دیاربوو باوکیشــم خۆی پێ نەگیرابوو هاتبوو، بۆ ماڵیان ئەویش لەوێ شەهید بوو، بەهەرحاڵ ئەو ئێوارەیە هەموویان لەوێ شەهید بوون. ئیتر خراپ لێمان قەوما ئەو هەموو خەڵکە شــەهید بوون ، بریندارێش زۆر بوون نەماندەزانی چی بکەین و چی لەخۆمان و ئەو خەڵکە بکەین،

ئەوەی توانای تێدا مابوو وازمان لەکەســوکاری خۆمانهێناو کەوتینە فریاکەوتنی بریندارەکان ووتمان: تازە ئەوانە شـەهیدبوون، بریندارەکانمان کردە تراکتۆرەوەو بردمانن بۆ ئەوبەری گوند کە بارەگای پێشمەرگەو خەستەخانەیەکی ئەوانی لێبوو، لەبەلەکجار لەوێ پێشمەرگە کەوتنەخۆ بەتایبەتی دکتۆرفایەق و دکتۆر ناسیح فریاکەوتن‌و دەرزیان بۆ هەموو بریندارەکان کرد، تەنانەت بۆ ئەوانەش کە وەزعیان باش بوو،دەرزیان هەرلێدان.

دیمەنەکانی ئەوتاوانە هەرگیز لە بیرناچنەوە ماڵی کاک عوبێد شـــەش منداڵی هەبوون لەگەڵ ژنەکەیدا هەمویان شـەهید بوون‌و تەرمەکانیان بەتەنیشـت یەکەوە بوو، تەنها کاک عوبید بەزیندویی مابوو، ئەویش بریندارببوو، کە لە ژێرزەمینەکە دەرمانکرد بە ئاستەم گیانی تێدا مابوو، لەگەڵ چەند بریندارێکی تر (حەمەلاو نایلەی حاجی حسێن) کە ئەوانیش هەر بەدەم روداوەکەوە هاتبوون، هەرلەوێ بریندار ببوون، خســتمانە تراکتۆرەوەو بردمانن، باش بوو ئەو دەرزەیەی پێشـــمەرگە فریایان کەوت و نەیهێلا کاک عوبیدیش بمرێ . نەک هەر ئەوان هەرچی بریندار بوو خســتمانە ناوتراکتۆرەکەوەو بردمانن بۆ خەستەخانەکەی مەڵبەند لە بەلەکجار.

لەسـەردانێکمدا بۆ سـێوسـێنان سـاڵی ٢٠٠٧ خەڵکی سێوسێنان بۆیان گێرامەوە کە رۆژی بۆمبارانەکە بە بۆنەی جەژنی سـاڵی تازەی کوردییەوە پێشـــمەرگە ئاهەنگیان دەگێڕاو ئاگرییان کردبۆوەو تەقەی خۆشـیان بە ئاسـماندا دەکرد ئەمە ژنێـک بۆی بـاس کردم بەنـاوی گوڵچین کە یەکێـک بوو لەو ژنـانەی هەتـا ئەوســاتەش بەکاریگەری گـاز تەنگەنەفەس بـوو دەیـگوت بەگـازی کاتوێشـــاکان بریندار بووم، باوکی منداڵەکـان و دووکچیشــم هەر لێرە شـەهیدبوون.[2] هەندێک شـایەتحاڵ کە پێدەچێت هەر خەڵکی سـێوسـێنان یان خەڵکی ناوچەکەو گوندەکانی دەوروبەری بووبن، هەمان ئەم قسانەیان بۆ تیمەکانی میدڵ ئێست وۆچ کردووە کە ئەوسا لە کۆمەڵگای زۆرە ملێی نەسر دانیشتوون ([3]). لەم بارەیەوە مێدیل ئیست وۆچ نوسیوێتی (خەڵکی سێوسێنان،سەرەڕای هەواڵی هێرشـکردنە سـەرسـەرگەڵو بەرگەڵوو و هەڵەبجە، وادیارە خەیاڵێکی سـەیرو بێبناغەیان لەمێشکی خۆیاندا دروسـتکرد بوو. گوندنشـینێک بیرەوەریەکانی ئەو ڕۆژانەی خۆی بۆمیدل ئیسـت وۆچ گێڕاوەتەوە: "خەڵکەکە دەیانوت ئەمەش هەروەک جارانی پێشوو دەبێت، ئەوان هێرشمان دەکەنە سەرو ئێمەش دەیانشکێنین"([4]). هەرچەندە سێوسێنان بارەگای تیپێکی پێشمەرگەکانی یەکێتی نیشتمانی تێدابوو، بەڵام لەو دەمەدا ئەوەندە پێشـمەرگە لەوێ نەبوو چونکە زۆربەیان لە بەرەی شەڕی سەرگەڵوو بەرگەڵوودا بوون.)بروانە میدیل ئێست وۆچ هەمان سەرچاوە. بەڵام ئەوەندەی من لەگەڵ خەڵکی سـێوسـێناندا دواوم کەسـیان باسـی ئەوەیان نەکرد کە بارەگای پێشـمەرگەی تێدابووبێت . بۆیە پێدەچێت شایەتحاڵەکە کە بۆ مێدیل ئیست وۆچ دواوە بێ بناغە قسەی کردبێت.

---

[2] گوڵچین عەلی دەروێش محمد لەدایکبووی ١٩٤٧ز، ڕێکەوتی ٢٠١٢/١/٢٩ بە هاوکاری ڕێکخراوی سـپی گەیەنراوەتە لای دکتۆی تایبەت کۆسـار محمد عەلی دوای ئەوەی هیلکاری سـیەکان و ئیشـاعەی بۆکرابوو دکتۆر جەختی کردەوە کە کاریگەری گازی زۆر لەسەرە.

[3] بروانە میدیل ئێسـت وۆچ – جینۆسـاید لەعێراق و پەلاماری ئەنفال بۆسـەرکورد– وەرگیرانی کوردی چاپی دووەم – ٢٠٠٤خانەی وەرگێڕان – محەمەد حەمەساڵح توفیق – کۆمەڵگای نەسر ٣٠ی تەموزی ١٩٩٣ .

[4] هەمان سەرچاوە .

فایەق مجید کە شایەتحاڵێکی گوندی سێوسێنانە گوتی: ئەوکاتە ئێوارە بوو من لەگوندی بەڵخە بووم لە بەرانبەر سێوسێنان، پێشمەرگە خەبەریان هێنا ووتیان: کە سێوسێنان کیمیابارانکراوە.. دواترگوندی بەڵخەش بۆمباران کرا ئەویش هەر کیمیایی بوو، فایەق درێژەی بە قسەکانیداو ووتی: ماڵی صدیقی حەمەئەمین دیوان.. خەسارەی گەورەیان لێکەوت(رەفیق و ئاوازو ئەسمەرو چنور کەکچی خۆم بوو) شەهید بوون، رەفیق زاوام بوو مێردی چنوری کچم بوو، هەروەها ئەسمەریش بوکم بوو ژنی کورەکەی من بوو، من مندالەکانم بردبوو بۆ دەشتودەر، خێزانەکەم لەگەڵ خەڵک چووبوون تەرمەکانیان هێنابوون هەرئەو ئێوارەیە بە هاوکاری پێشمەرگەو خەڵکی کۆشک لەکەژی ریشکان ناشتمانن.

حەسەن عەبدولکەریم کە بریندارێکی چەکی کیمیایی سێوسێنانە قسەکەی فایەقی پشتراستکردەوەو گوتی : فایەق خزمی خۆمەو ئەویش راست دەکات ئەوتەرمانەی لە ریشکین نێژرابوون دوای راپەرین بە هاوکاری رێکخراوی میدیکۆ هێنامماننەوە بۆ سێوسێنانو لەوێ پێکەوە لەگۆرستانی شەهیدانی سێوسێنان ناشتماننەوە.

لەودیدارەمدا لەگەڵ فایەق قسەی زۆری بۆکردم، دوای ئەوەی هەناسەیەکی هەڵکێشا، ئینجا هەڵوەستەیەکی کردوو بە خێسەیەکەوە تەماشای کردم و ئینجا ووتی : حەیف رەنج بە خەساربووین و بەبەلاش خوێنمان رژا لەبەرئەوەی حکومەتی هەرێم هیچی وای بۆ سێوسێنان نەکردووە.

ئەو ڕۆژەی دیدارم لەگەڵ حەسەن عەبدولکەریم ئەنجامدا هەتا ئەوپەڕی بێ تاقەت وبێهیوا بوو، ئەو چ وەک پێشمەرگەیەک و چ وەک بریندارێکی چەکی کیمیایی و چ وەک باوکی چوار منداڵ کە گازخنکاندبوونی خۆی بەشایانی ئەو فەرامۆشکردن و هەڵاواردنە نەدەزانی، لەوسۆنگەیەوە بوو کە هەرلەسەرەتاوە گوتی ئینجا قسەی چی بکەین و باسی چی بکەین ؟ چیمان لەدەستداو چیمان دەستکەوت، قسەکردنی ئێمە چ سودێکی هەیە؟ بەڵام من هەر سوربووم لەسەرئەوەی قسەم بۆبکات و پێم گووت قسەکردن بایەخی خۆی هەیەو ئەگەر بۆ ئەمڕۆش نەبێت ڕۆژێک دێت بایەخ پەیدا دەکاتەوە. سەرئەنجام دڵی نەرم بوو بە زەردەخەنیەکەوە پێشوازی لێکردم و بەقاقایەک پێکەنین کۆتایی هێناو گوتی: کەوایە بادەست پێبکەین، خۆتۆ هەر وازم لێناهێنی دەی فەرموو تۆ پرسیار بکەو منیش لە خزمەتدام . ئینجا بەرلەوەی پرسیاری لێبکەم وتی کاکە من ئەوسا پێشمەرگە بووم لەمەبەند لەگەڵ دکتۆر فایەق گوڵپی بووم، لێقەومانێک لێمان قەوما کەس نەیدەپەرژایە سەرکەس دەتگوت ڕۆژی حەشرە . ڕۆژەکەی ٢٢ی مانگ بوو، ئێوارە بوو، واتا ٢٢لەسەر ٢٣ی مانگی ئازار بوو، ئێوارەکەی من لە سێوسێنان بووم، ئەو ڕۆژە کاک دکتۆرفایەق رای سپاردم بچم بۆ سێوسێنان بۆئەوەی هەندێک شت بهێنم . ئێمە لەبەلەکجاڕبووین، منی ناردەوە بۆماڵەوە گوتی : حەسەن بڕۆرەوە بەیانی شتمان بۆ بێنە بۆخەستەخانەکە،من زوو زوو دەهاتمەوە بۆ سێوسێنان شتم بۆ خەستەخانەکەی شۆڕش دەکڕی و دەگەرامەوە بۆ بەلەکجاڕ، ئێتر ئەمە ئیشی من بوو، هاتمەوە شتەکانم کڕی ئیتر سابوون وتایت وشتی خەستەخانەکە ئینجا ڕۆیشتمەوە بۆ ماڵوحازرم کرد بۆئەوەی بەیانی کەلوپەلەکە بەهێستر بەرم بۆئەوبەری بەلەکجاڕ. کە هاتمەوە بۆماڵەوە دوایی چوومەوە دەرەوە، بەنیازبووم بچم گۆشت بکڕم،عوبید خاڵۆزام بوو، گوتی: بەخوا ئێوارە لێرەنان دەخۆیت، ئێمە ئەوکاتە هاوماڵو دراوسێ بووین، نەیهێشت گوتی: ئێوارە لێرەیتو تەواو،ئێوارەکاتی نانخواردن بوو، کە زرمە هات، بەمناڵەکانی عوبیدم گوت: مەترسن هیچ نیە،لەبەرئەوە وامگووت چونکە قومبەلەکان دەنگیان زۆرنەبوو، من لە ژوورەوە بووم (مەلیح) ژنی عوبێد بەڕاکردن هات و هاواری کرد گوتی:

کاک حەسەن فر یاکەوە عوبید مرد،منیش لە ماڵەوە لەژێر خانەکە ما ندا مەلجئ (ژێر زەمین) ێکی تۆکمە و قایمم دروستکردبوو. چونکە هەموو ڕۆژێک بۆمباران دەکراین و هەمیشە قەسفمان لەسەر بوو،ڕۆژانە بەتۆپ و راجیمەو کۆپتەر قەسف دەکراین و ئەوە هەرهەبوو، لەبەر ئەوە مشوری منداڵەکانم خوارد بوو. کاتی نانخواردن بوو بەمنداڵەکان عوبیدم گوت: مەترسن بۆ دڵدانەوەیان بوو، من چوزانم قومبەلەکان کیمیاویین،تومەس دانەیەک لە قومبەلەکان لە نزیک مەلجەئەکەی ماڵی ئێمەی دابوو، بۆمبەکیمیاویەکان دەنگیان زۆرنیە ئەوانەش کەبەر سیۆسێنان کەوتن هەروا بوون،من بەدەم هاواری مەلیحەوە ڕامکردە دەرەوە، کە ڕۆیشتم، تەماشادەکەم عوبید بەدەما کەوتووە، بەڵام هیچ خوێنی لێنەهاتووە ! لەوکاتەدا بوو هێمن کوڕە گەورەکەم بوو(بێدەنگی ... حەسەن هەناسەیەکی قوڵی هەڵکێشا) هات بۆ لام. دەستی هێمنم گرتوو رامکرد بۆماڵەوە هەتا گەیشتمەوە ماڵ خۆشم پەکم کەوت تومەس منیش بریندار بووم ئیتر حیکایەتی ئێمە نابرێتەوە ئیتر تەواوی ماڵی ئێمەو عوبید هەموویان تێداچوون عوبید ژنەکەیو (٦)منداڵی هەر ئەو ئێوارەیە مردن. ماڵی ئێمە تەنها خۆم بەبرینداری دەربازبووم، هاوژینەکەم و هەموو منداڵەکانم مردن و خۆشم هەموو گیانم سوتاو بەزەحمەت رزگارم بوو.

بەسەرهاتی دلێر

چیرۆکێکی ئازار بەخش لە سیۆسێنان رای کێشامە ماڵی پیاوێکی توڕەو ناڕازی فەریق صالح کارگوزاری قوتابخانەی ناحیێکەیە خۆی و خێزانەکەی برینداری چەکی کیمیاوین، فەریق لەوە تورەیە کە هەتا ئێستا وەک پێویست ئاوڕیان لێنەدراوەتەوە.

لەو ماڵە چاوم بە دلێر فەریق کەوت دلێر کورێکی خاوەن پیداویستی تایبەتە کاتێک قسەی بۆکردم، دوڕۆژ لەناو کێڵگەیەکی گەنم مابوومە ئینجا دۆزیبویانمەوە

ئێستاش دلێر هەر لە سیۆسێنان دەژی گەنجێکی خاوەن پێداویستی تایبەتە، ئەندامە لە کۆمەڵەی کورتە باڵاکانی کوردستان و هەتا قۆناغی پێنجی ئامادەیی خوێندووە، بەڵام لەبەر ئەوەی چاوەکانی کزبوون، دوای ئەوەی سەردانی چەندین پزیشکی تایبەتمەندی کردووە بێچارەسەر ماوەوەتەوە، بۆیە بە ناچاری و نیگەرانیەوە دەستبەرداری خویندن بووە، دلێر کەسایەتیەکی بەهێزو بەئیرادەیە و گەنجێکی رۆشنبیرە، ئەگەر دەستگیرۆیی بکرایە بەدڵنیایی بەرهەمی دەبوو لە ئیوارەیەکی درەنگ وەختدا لەسیوسێنان پێکەوە دانیشتین و دیمانەیەکمان سازدا.[5] لەوەڵامی ئەو پرسیارەمدا ئاخۆ ئەو ئێوارەیەی کە کیمابارانی سیۆسێنان کرا تۆ چۆن بەرکەوتیت وچۆن رزگارت بوو ؟ وتی من منداڵ بووم و هیچم بیرنایات، بەڵام زۆرجار دایکم و باوکم بۆم ئەیگێڕنەوە کیمیابارانەکە لەکاتی بانگی مەغریبدا بووە وەختی نان خواردنی ئێوارە، دایکم دەیگوت لە پنجەرەکەوە بینیومە کە گڕی زەردو سور لە دەربەندیخانەوە بەرەو ئێرە هاتووەو لەوکاتەدا باوکت لە ماڵ نەبووە رۆیشتوە پاکەت بکرێت، منیش دەرگاکەم پێوەداوەو زانیومە ئەوە کیمیایە بۆنی میوەی لێهاتوە، دەرگاکەی

---

[5] بروانە گۆڤاری ئەنفالستان ژمارە (١٠)

داخستوەو لە ماڵەوە لەگەڵ من و براکەم بووە. دایکم دەیگوت کەباوکت هاتۆتەوە ووتویەتی با بڕۆین کیمیابارانە منداڵەکان بێنە دەرەوە، کە دەرگاکەی کردۆتەوە کیمیایی هاتۆتە ژورەوە، ئەو دەیگوت ئەگەر دەرگاکەم نەکردایەتەوە کیمیایی نە ئەهاتە ژوورەوە، باوکم فەرەیدونی برامی هەڵگرتوەو منیش تۆم لە باوەش کردوەو لە بێشکەکەم دەرهێناویت و ڕۆیشتوین، باوکم ویستویەتی بەرەو شاخ بڕوات کە لە دەرگاکە هاتبونە دەرەوە ئیتر کیمیایی لێیدابوین دایکم تاماوەیەک ڕۆیشتبوو ئەویش هۆشی نەماوەو منی بەجێ هێڵابوو پاش شەوو ڕۆژێ ئینجا لەناو خەلەیەکی گەنمدا منیان دۆزیوەتەوە، وەرزەکەی بەهار بووە من لە گیایەکەدا دیارنەبووم منداڵ بووم نەنکم منی دۆزیبۆوە، تەنانەت یەکەمجار هەرنەشی زانیبو من منداڵی خۆیانم، چونکە ئەویش هۆشی زۆر نەبووەو کیمیایی لێیداوە ، شەو و ڕۆژێ بە هەویر بەخێوی کردوم هەر هەویری یاوەمتێ لەگەڵ مامەیەکی باوکم و پورێکی باوکم .

دلێر دڵگران و نیگەرانە کە هەتا ئیستا حکومەت پشتگوێی خستوون و هیچ هاوکارییەکیان ناکرێت لە دیدارەکەماندا وتی هیوادارم دەنگمان بەگەیەنی بە لایەنە پەیوەندیدارەکان و داواکارم لەحکومەت هەموو ئەوکەسانەی کە وەک ئێمەن هاوکاری بکرێن، چونکە بەهۆی ئەوەی خەڵکی ئەم ناوچەیە هاوکاری پێشمەرگەو شۆرشی کردوە ڕژێمی بەعس بەتوندی بەرەنگاریان بۆتەوەو بەم رۆژەی گەیاندووین . دلێر رای خۆی هەیەو لەسەر روداوەکان و دۆخی کوردستان اسەی خۆی هەیە لە دیدارەکەماندا وتی : بەرای من یەکەم شت دادگایی ئەو کەسانە بکرێت کە دەستیان هەبووە لە ئەنفال و کیمیاباراندا هەموو ئەو کۆمپانیایانەی کە پێشتر چەکی کیمیایان بەرژێمی بەعس فرۆشتوە و لە دژی ئێمە بەکاری هێناوە، کەچی ئێستا دێن بۆلامانو پرسیار دەکەن دەربارەی قوربانیەکان، ئەی بۆپرسیار لەخۆیان ناکەن ؟ ئەگەر دەزانن ئەی بۆ قەرەبومان ناکەنەوە ! ئەگەر قەربوی حکومەتی بەغداو هەرێم دەکەنەوە ئەی بۆ چاودێرنین بۆئەوەی بەدەستی ئێمە بگات, ئەوە بیستو پێنج ساڵە، تەنیا شتێکی گرنگ کرابێ پارچە زەویەک یان موچەیەکە ئەویش مافی هەموو کەسێکە، سەبارەت بەیادی کیمیابارانی سێوسێنان دلێر دەڵێت : یادکردنەوە شتێکی باشە بەڵام ئەوەی لێرە حکومەت دەیکات هەردوو کاتژمێرەو تەواو نە جێگەی هیچ دەگرێ و نە دەشمێنیتەوە دوو سەعاتەو لەبیر دەچێتەوە . چونکە کە یادی کیمابارانی سێوسێنان دەکرێتەوە هەموو خەڵکی ئێرە شپرزەدەبن، ئەوەندەی بە ئامادەکردنی خواردن و سفرە رازاندنەوەی میوانەکانیانەوە سەرقاڵن، ئەوەندە لە بیری چۆنیتی یادەکردنەوەکەدا نین .

بروانە ئەنفالستان ژمارە ١٠

محەمەد مەهدی هادی تاقە دەربازبووی خانەوادەکەیەتی، سەرباری ئەو کۆستە سەختەش کەچی هێشتا کورێکی روخۆش و دەم بەخەندەو بزەیە. خانەوادەکەیان بەرلەم تاوانە قەرەباڵغ بوون و هەموویان ١٤ کەس بوون. کە بریتی بوون لە باوک و دایکی (مەهدی هادی زۆراب، دایکیشی ناوی شەوقیە بوو براکانی (فایەق، نەوشیروانو هیدایەت، ئومێد، زمناکۆ، بێستون خوشکەکەشی زوهدی). جێگەی ئاماژەیە پێش ئەنفالیش عەبدولامەهدی برای بەهۆی کاری سیاسیەوە گیراوەو لە زیندانی بەناوبانگ وبەد ناوی ئەبوغرێب لە سێدارە درابوو.

ئەو ئێوارە گوللە ڕاجیمەیەک کەوتە حەوشەی ماڵەکەیانەوەو ١٣ سیانزە کەسی لەو خێزانە چواردە کەسییە کوشتو تەنها محەمەدیان دەربازبوو، ئەویش لەوکاتەدا چووبوو بۆ چیاکانی دەوروبەری گوندەکە. لەدیدارێکماندا محەمەد وتی دوای دوو رۆژ ئینجا زانیم ماڵی ئێمە هەموویان شەهید بوون، دوای ئەوە تەنیا

کەوتم و ژیانێکی زۆر سەختم بەسەربرد. بەڵام محەمەد دوای چوار ساڵ لە تەنیایی هاوسەرگیری کردووەو ئێستا لەگەڵ هاوژینی بەناوی ئاشتی پێکەوە دەژین و دایک وباوکی (٤) منداڵن بە ناوەکانی (پەروا ،کاشما ، کیژان، محەمەد).

عەتیە رەزا فەرەج :

لە ناوەراستی مانگی ئازاری سالی ٢٠٠٧ چاوم بە عەتیە رەزا کەوت، بەخەمباری و ساردییەکی زۆرەوە قسەی بۆکردم ، سەرەتا ئامادە نەبوو قسەم بۆ بکات وتی : دەترسم قسەبکەم کارەکەم لێ ئالۆزبێت، گرفت و ترسی عەتیە لەوە بوو، قسەیەک بکات و لە تەلەفزیۆن بلاوببێتەوەو داخوازیەکەی بۆ جێبەجێ نەکرێت بەڵام دوای ئەوەی بەڵێنم پێدا کە قسەکانت لە تیڤی بلاونابنەوە ئینجا قسەی بۆکردم .

ئێستا من لەگەڵ کچەکەم بەناوی شاگوڵ) پێکەوە لەسێوسێنان دەژین بەڵام ژیانێکی خراپ. چونکە هیچ سەرچاوەیەکی ئابوریمان نیە.

خانەوادەی عەتیە رەزا فەرەج سالی ١٩٨٨ دانیشتوی گوندی سیوسێنانی سەربەناحیەی قەرەداغ بوون، لەئێوارەی ١٩٨٨/٣/٢٢ گوندەکەیان کەوتە بەرپەلاماری چەکی کیمیاوی. لەو کۆمەڵکوژیەدا سەرەتا ٦٥ کەسی گوندی سێوسێنان گیانیان لەدەستدا، کورەکەی عەتیەش بەناوی محمد فەریق بووە قوربانیو چووە ریزی یەکێک لە شەهیدانی گوندی سێو سێنان، بەو کۆ ستەوە کاتێک کە پەلامارەکانی ئەنفال رووەو قەرەداغ دێن خانەوادەی عەتیەش بەدزیەوە بەرەو سلێمانی هەڵدێن، بەڵام مێردەکەی بەناوی فەریق محمود دەگیرێو بەرەو تەواریەکەی سلێمانی دەبرێو دواتر لەنوگرە سەلمان خوی بینیەوە.

عەتیە گوتی من کورەکەم شەهیدی کیمیابارانەو بە شەهیدی هاولاتی بۆ یان تۆمارکردوم ماوەیەکی زۆرە من هەروا بەرێگای سلێمانی-سێو سێنانەوەم، کورەکەم شەهیدی کیمیابارانەو بە شەهیدی هاولاتی بۆیان نوسیوم ((گرفتەکەش ئەوەیە (شەهیدی هاولاتی و شەهیدی جینۆساید)) لەموچەو ئیمتیازاتدا جیاوازیەکی زۆریان هەیە ئەوکاتەی چاوم بە عەتیە کەوت شەهیدی کیمیاباران مانی ٣٠٠ هەزاردینارو شەهیدی هاولاتی ٩٠ هەزاردینار موچەیانە، عەتیە رەزا دەیگوت : لەمانگی ١٢ی ساڵی ٢٠٠٧ وە موچەم وەرنەگرتووەوهەر خەریکی چارەسەر کردنی ئەو کێشەیەم .

لەسەردانێکمدا بۆ سێوسێنان خەڵک قسەکانی عەتیە رەزایان پشت راست دەکردەوەو دەیانگوت کورەکەی بەناوی (محەمە فەریق) شەهیدی کیمیابارانە و لەتەمەنی ١٦ سالیدا بەچەکی کیمیایی لەئێوارەی رۆژی ١٩٨٨/٣/٢٢ دا گیانی لەدەستداوەو تەرمەکەشی لەو گۆرستانە نێژراوە کە بۆ شەهیدانی کیمیابارانی سێو سێنان لەلایەن رێکخراوی میدیکۆ دروستکراوە. بەڵام بەرلەوە وەزارەتی کاروباری شەهیدان دابمەزرێ لە دەزگای شەهیدان ناسنامەیەکیان پیدابوو بە ناونیشانی (ناسنامەی قوربانیانی دەستی رژێم) لەریکەوتی ٢٠٠٤/١٢/٢١ دەرچووە. ئەمەش لە وەزارەتی کاروباری شەهیدان و ئەنفالکراواندا لە ریزی شەهیدانی هاولاتیدا رێزبەند دەکرێت .

شەش خەملۆ ژمارەی جیاواز لە لایەن گوندنشینانی ناوچەکەو کاربەدەستانی یەکێتی نیشتمانیەوە دراوە بە میدڵ ئیست وۆچ کەوا تێکرا کوژراوانی هێرشە کیمیاییەکەی بەعس بۆسەر گوندی سێوسێنان بە ٧٨ هەتا ٨٧ قوربانی ئەو

پەلامارە کیمیاویە دادەنێن. بەلام بەپێی ئەو ژمارەیەی بەردەستم کەوتووەو چەندجارێک سەردانی سێو سێنانم کردووە ژمارەی شەهیدەکانیان ٦٩ کەسن و نزیکەی ٣٠ کەسێکیش برینداربوون و لەناویاندا هەندێکیان برینەکەیان قورسە، بریندارانی سیو سێنان بەپێچەوانەی زۆری ناوچەکیمیابارانکراوەکان هیچ هاوکارییەکی چارەسەرییان پێنەگەیشتووە، ئەگەر بریندارانی هەلەبجەو بالیسان و شێخ وەسانان تارادەیەک حکومەت ئاورێکی لێدابنەوەو رەوانەی ئێران کرابن ئەوا بریندارەکانی سێوسێنان لەو هاوکاریەش بێبەش بوون، بەلای کەمەوە هەتا سالی ٢٠١٣ هیچ هاوکارییەکی تەندروستی نەکرابوون، ڕێکەوتی ٢٠١٣/١/٢١ بەمەبەستی پرۆژەیەکی فریاگوزاری خێرا بۆ ناوچەکیمیابارانکراوەکان سەردانی ناحێی سێو سێنان و گۆندی مەسۆیی قەرەداغ کرد، لەو سەردانەمدا چومە مالی چەند خانەوادەیەک وچاوم بە چەند بریندارێکی چەکی کیمیاوی کەوت، هەموو یان جەختیان دەکردەوە جگەلە دکتۆرەکانی سلێمانی و هەرێم سەردانی هیچ دکتۆرێکی ترمان بەمەبەستی چارەسەری کیمیایی نەکردووە.

خەلکو ئەنجومەن پێکەوە جەختیان لەوە دەکردەوە کەوا ٣٠ بریندارى چەکی کیمیاو یان لە سێوسێنان هەیەلەو سەردانەمدا چاوم بەچەند بریندارێکی چەکی کیمیایی کەوت، هەرچەندە حالی ئەمان لەچاوبریندارانی هەلەبجەو بالیسان وشێخ وەسانان زۆر باشترە، بەلام نابێت نادیدە بگیرین وپشتگوێ بخرێن، بەلای کەمەوە هەر لەوسەردانەمدا ناوی ١١ کەسم تۆمارکردو پیشکەش بەپرۆژەیەکی فریا گوزاری خێرام کردن، کەئەوسا ڕێکخراوی سپی بەهاوکاری ڕێکخراوی گرینگرۆز خەرجی عیادەو دکتۆرو کرێی سەیارەکەیانی بۆدابین دەکردن ورەوانەی لای دکتۆر کۆسارمحەمەد عەلی دەکردن لەسلێمانی .

کەیەکەمیان بە ناوی بەهادەین محی الدین کەریم دەستپێدەکات و یانزەهەمینیان بە ناوی مریەم عەبدولا عەزیز کۆتایی دێت . لەگەل ئەوەشدا دەبێت راستیەک بلێین کە ئەم بریندارانەی سێوسێنان هەموویان باری تەندرۆستیان خراپ نەبوو، رەنگە هەر پێویستیان بە پزیشکیش نەبووبێت بەلام پێویست بوو، هەموویان لیژنەیەکی پزیشکی بیانبینێ و دۆسێکانیان یەکلایی بکاتەوە، سەیربوو لەناو ئەو کەسانەدا خانەوادەی محمد حەمە فەرەج ئامادە نەبوون هیچ قسەیەک بکەن و چارەسەریشیان وەک نارەزایەتیەک لەکەم تەرخەمی حکومەت رەتکردەوە، هەروەها نرخەختە محەمەد سالح سەرباری ئەوەی هاوژینی مامۆستا بەهادینی ئەنجومەن بوو، ئامادە نەبوو خۆیمان نیشان بدات و هیچ چارەسەرێکیش وەربگرێت. بەگشتی ئەم بریندارانە گرفتی تەنگەنەفەسیان هەبوو، تەنها دوو حالەتیان پێست و یەکێکیشان دلێر فەریق بوو کە پێویستی بە دکتۆری تەنگەنەفەسی و چاو هەبوو.

٢- رەختە محمد صالح
٣- مهاباد غیدان
٤- دلێر فەریق صدیق
٥- دلێر سەعید صالح
٦- محمد حەمە فەرەج شەریف
٧- ناهیدە قادر شەریف .
٨- محمد عەبدولا عەزیز
٩- گولچین عەلی دەروێش محمد .
١٠- ڕوخۆش عەبدولا عەزیز
١١- مرییەم عبدولا عەزیز

بەلام لە سێوسێنان جگەلەم کاریگەریانە، حالەتێکیشم بەدی کرد، کە بەهۆی بۆردومانی کیمیاباران وئۆپەراسیونی ئەنفالەوە پێنج کەس تەنیا کەوتوون و خانەوادەکانیان هەموویان شەهید یان ئەنفال بوون، ئەوانە تاکە دەربازبووی خانەوادەکانیانن، ئێستا وەک تاقانەیەک لە خانەوادەکانیان ماوەنەتەوە کە بریتین لەم بەرێزانە:

١- حەسەن عەبدولکەریم.

٢- عوبید محمد مەحمود

٣- مەحمەد مەهدی هادی

٤- ئالا فەریق سەعید

٥- ئاری ابراهیم عەلی (ئەنفال)

یەکێک لەو بەرکەوتوانەی کە چەندینجار سەردانی پزیشکی کردووەو سودی لە دەرمان ودکتۆرەکان نەبینیوە، رێکخراوی سپی رەوانەی لای دکتۆری کرد روخۆش عەبدوڵا عەبدول عەزیز بوو، روخۆش لە دایکبووی سالی ١٩٧٤ ەو یەکێکی تربوو، لە بریندارانی سیۆسێنان،ئەویش هەرئێوارەی کیمیابارانەکە باوکی و دووخوشکی شەهیدبوون و خۆی ودایکی وبراکەشی برینداربوون، ئەو هەتا ئەوکاتەش لەژێرکاریگەری گازدا تەنگەنەفەس بوو، پێستیشی ئاڵودەی تلۆق وخرووبووە، روخۆش بۆخۆی دانی پیدا ناو دەیگووت من باری دەرونیم ناتەواوەو هەر دەردوخەفەتی ئەو تاوانەبوو کە دەرهەقمان کرا، روخۆش سەرباری ئەو دۆخۆش باری داراییان باش نەبوو، دایکی پێنج منداڵەو هەمووشیان خوێندکارن و هاوسەریشی شوان و کارگوزاری ناحێیەو سەرچاوەیەکی دارایی وایان نیە.

ئەم تاوانەی کە بەعسیەکان لە سیۆسێنان و کوردستان ئەنجامیاندا بەپێی یاسا نێودەوڵەتیەکانیش پاساو هەڵنەگرە، وەها تاوانێک بەپێی بەندی سێهەمی پەیماننامەی نێودەوڵەتی بەجینۆساید یەکلادەبێتەوە، بەڵام سەرباری هەموو زانیاری و ئاگادارییەکیشیان لەتاوانەکە کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و ئەنجومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی بێدەنگەیان لێدەکردو چاوپۆشیان لە عێراق دەکرد. دوای تاوانەکەش لەکاتێکدا بەدوای بەڵگەدا دەگەڕان کە چەندین نوسراوو تۆماری سوپاو موخابەراتیان لەبەردەستدا بوو، هەندێکیش خۆیان بەوە لەگێکی دەدا کە پاسداری ئێرانی لەهەڵەبجە بوون و حزبە کوردستانەیەکان هاوپەیمانی ئێران بوون، وەک بڵێی ڕێگەپێدراوبێت باسداری ئێرانی و هاوپەیمانەکانیان بەگاز بکوژرێن و گازلەدژی ئەوان قەدەغە نەبێت، ئاخر گەمژەیی لەوە زیاتر چیترە کە منداڵیش بەخیانەتکار بزانیت ؟ لەوەش سەیرتر ئەوەبوو بروسکەکانی دەزگای هەواڵگریی دەوڵەتی عێراق هەمان پاساوی ئەم تاوانەیان بە بوونی پاسداری ئێرانی لەو ناوچەیەدا دەدایەوە.

بروسکە نهێنیو تایبەت و بەپەلەکانی دەزگای هەواڵگریەکانی عێراقی پڕبوون لە تێبینیو سەرنجدانی ناوچەی قەرەداغ کەوا پاسدارانی ئێران بە ئارەزووی خۆیان خەریکی جموجووڵن لەبنکەو بارەکاگانی پێشمەرگەدا، بەڵام هیچ پاساوێک رێگە بەلایەنێک یان دەوڵەتێکی شەڕکەرنادات لەبەرانبەر لاکەی تردا چەکی قەدەغەکراو بخرێتە کار، چ جای لەبەرانبەر خەڵکی سڤیلومەدەنی؟! لەمبارەیەوە مێدیڵ ئێست وۆچ نو سیوێتی : (لەمانگەکانی بەرایی ساڵی ١٩٨٨دا برووسکەکانی دەزگای هەواڵگریی عێراق پڕبوون لە تێبینیو سەرنجدانی ئەوەی کەوا پاسدارانی ئێران بە ئارەزووی خۆیان خەریکی جموجووڵن لە بنکەو بارەکاگانی پێشمەرگەدا لە قەرداخ و لە ڕاپۆرتێکدا هاتووە کە هێزێکی ٢٠٠ کەسیی پاسداران لە ٢٥ی کانوونی دووەمدا لەبەلەگجاڕبوون، لە ٦ی مارتدا ژمارەیان گەیشتووەتە ٤٠٠ وا باس بوو کەوا لە ٩ی مارتدا هەشتا کەس لە "گاردی خومەینیی جادووگەر" لە سیۆسێنان بووبێتنو پڕچەک بوون.)[6]

---

[6] بروانە میدیل ئیست وچ – جینۆساید لەعێراق وبەلاماری ئەنفال بۆسەرکورد– چاپی دووەم ٢٠٠٤ –خانەی وەرگیران وەرگیری محەمەد حەمەساڵح توفیق ل ١٧٥

مامۆستا بەهادین محێدین

ڕێکەوتی ٢٠١٣/١/٢١ بەمەبەستی جێبەجێکردنی پرۆژەی هاوکاری کردنی بریندارانی چەکی کیمیایی کە ڕێکخراوی سپی بۆ ناچەکیمیا بارانکراوەکانی کوردستان بە هاوکاری ڕێکخراوی گرینگرۆز کە ئەو وەختە راسپێردرابووم بۆ ئەنجامدانی سەردانی ناحێی سێوسێنانم کرد، لەو سەردانەمدا چاوم بە مامۆستا بەهادین محێدین کەوت، کەهەم مامۆستای قوتابخانەو هەم ئەنجومەنیش بوو، هەرچەندە ئەو هیچ کەسێک لەخانەوادەکەی شەهید نەببوون، بەڵام خۆشی و هاوسەرەکەشی بریندار ببوون، مامۆستا بەهادین هەتا ئەو ساتە وەختە مردنی زینەبی خالۆایی و کورەکەی ئازاری دەدا، بۆی گێرامەوە کە سەرەتا دەنگی کاتویێشاکان هاتن، ئێمە خۆمان خزاندە ژێرزەمینەکانمانەوە کە خۆمان دروستمان کردبوون و پێیان دەگوترا کونە تەیارە، نزیکە ٢٠ خولەکیک هەرلەوێدا ماینەوە، بەڵام کە خەڵکەکە هاواریان کردو گوتیان کیمیاییە ئێمەش هاتینە دەرەوەو ماڵەکەمان بەجێهێشت من دەستی ئەو مناڵەمم گرتبو خێزانەکەیشم وردە وردە بە دوای مندا دەهات ،کچێکی خالۆزام ناوی زێنەب بوو، لەگەڵ کوڕەکەیدا بوو، بانگی کردم بەڵام زۆرپەرێشان بوو، وتی بەهادین جێم مەهێڵە، کەئەڕۆشتین شەقمان لەگیاکەی بەرپێمان هەڵئەدا وەک چۆن تۆزی کا چۆن بەرز ئەبێتەوە، کیمیایی ئاوا بەرز ئەبویەوە، بەو هۆیەوە زۆر شپرزە ببووین، چونکە ئەوان ماڵیان دورتر بوو هەتا گەشتبوە لای ئێمە تەواو فەوتابوو، کە گەیشتەلامان دەستی بە شەرواڵەکەی منەوە گرت و هە دوریش کەوتینەوە دەستی هەر بەشەرواڵەکەمەوە بوو، ئەیوت تووخوا جێم مەهێڵە منیش خوا خوام بوو ڕابکەم، ئیتر ئەو پەلوپۆی شکاولەگەڵ مناڵەکەیدا لەگیاکەدا تەرمەکانیان جێما، من و ڕەختەی خێزانم، سەد مەتر لێی دور کەوتینەوە تاریکیش بوو، چەم و ئاوێکی لێبوو ئیتر ئێمە کەگەشتینە ئاوەکە ڕشاینەوە چاومان هیچی نەدەبینی دەوری دوانزەی شەوبوو، بەڵام کەبەیانی ڕۆژ بویەوە ئەوانەی کە هاتن بەهانامانەوەو دەستی ئێمەیان گرتبوو داوام لێیانکرد وتم: ئەو ژنەی خالۆزام ئەوەتا لەوێدا کەوتووە، بزانن چی لێبەسەر هاتووە، کە چوون بۆلای لێی نەوینەوە وەک چۆن دارێک کەبەرزی ئەکەیتەوە خۆیشی و مناڵەکەشی هەردوکیان ڕەق بوبون من بە چاوی خۆم بینیم کە هەڵیساندەوە ڕاست ڕەق ببوو.

مامۆستا بەهادین ئەو بیرۆکەیەی زۆر بەلاوە باش بوو، کە داوادەکات بۆ یادی ئەنفال وکیمیاباران سەرنەبرینی ئاژەڵ وپەلەوەر بکەین بەنەریت .

بروانە ئەنفالستان ژمارە ١٢ بۆ خوێندنەوەی دیدارێک لەگەڵ مامۆستا بەهادین .

کۆرپەکانیش مرۆڤ بوون !

ئەوەنـدەی من سـەردانی نـاوچەکـانم کردووەو لە ئەنفال وکیمیابارانم کۆڵیوەتەوە، نەلە سێوسێنان و نەلە هیچ شوێنێکی تر ئەو کۆرپـانە بەشـەهید ئەژمـار نەکراون کە لەگەڵ مردن وئەنفالکردنی دایکەکـانیان ئەوانیش گیانیـان لەدەسـتداوە . لەدیدارەکەماندا مامۆ ستا بەهادینیش بە شێوەیەکی لاوەکی با سی ئەوەی کرد کەوا زێنەبیش دووگیان بووە، کەواتە بەم پییە بێت دەبێت ژمارەی گیانبەختکردوانی سـێوسـێنانش ٧٠ کەس بن، جێگەی خۆیەتی ئاماژە بەوەش بدەین کەوا دوای مەرگی زێندەب وکورەکەی ئەحمەدی هـاوژینیشـی بەتەواوی تێکچوو عەقڵی لەدەسـتداو ئیسـتا بەو دۆخە خراپەیەوە لە سـێوسـێنان دەژی . لەسـەردانێکمدا بۆ سـێوسـێنان چاوم بەئەحمەد کەوت بەڵام لەبەر باری خراپی هیچم لەقسەکانی دەست نەکەوت .

ڕۆژی دوای گازباران

هەر دوای گازبارانی سـێوسـێنان وەک ئاگر لەپوش بەربێت دەنگ وباسـی کیمیابارانەکە بەناوچەکەدا بڵاو بووەوە، خەڵک وەک مەلی هێڵانە تێکچوو بەو شەوە لەماڵەکانیان دەرچوون و کەوتنە هەوڵی دەرچەیەک بۆ دەربازبوون، ئەمە پیاوێک دەیگوت کە ماوەیەکی زۆر لە سێوسێنانەوە دورە، ئەحمەد لەگوندی نەوتی گوتی خۆ سێوسێنان لە ئێمەوە دورە بەڵام نازانم چۆن هەواڵەکە گەیشتە ئێمەو ئێمەش ماڵ وحاڵمان بەجێهێشت و بەرەو گڵەزەردەو سلێمانی کەوتینە ڕێ بەڵام من گیرام و لەنوگرەسەلمان خۆم دۆزییەوە .
وا ئیسـتا بناری شـاخەکان جمەیان دێت لەو خەڵکەی لەترسـی چەکی کیمیاوی ماڵەکانیان بەجێهێشـتووە. خاوەر لە گوندی شـیوی قازییەوە پیرەژنێکی بەکۆڵداداوەو بەرەوسـلێمانی بەهەورازو نشـێودا لەتاریکایی شـەودا ڕێگە دەبڕێ ئەحمەدی هاوژینیشی دەبێت مشوری مەروماڵاتەکەیان بخوات و بەهەر نرخێک بووە لە تەنوری ئەنفال ڕزگاریان بکات، من لێرە دەستبەرداری چیرۆکەکانی نەوتی و شێوی قازی دەبم و دەگەڕێمەوە سەر سێوسێنان .
چونکە هێرشـی زەمینیی سـوپا لە دوای نیوەڕۆی ٢٣ ی مارتەوە دەسـتپێکردو هێزەکانی فیرقەی ٤٣ ی سـوپا بەفەرماندەیی و پێشەوایەتی لیوارکنی زرێپۆشی شیعەمەزهەب و بە پاڵپشتی تانک و تۆپی دورهاوێژو چەکی کیمیایی و بە چاوسـاغی جاش هێرش دەکات و هێزی کوتوپڕیی ئەمنیش هاوکاریانن وپەیداپەیدا زانیاری دەدەنە سـوپاو لە چوارلاوە بەرەو ئەو ناوچەیە پیشـڕەوی دەکەن کەوا بووەتە ئامانجی ئەم ئۆپەراسـیونە، یەکەمین گورزیان بەگاز لە سێو سینان و دوکان و جافەران داوە، هەڵبەت بەرێژەیەکی کەمتر لە سێو سێنان گازلەم شوێنانە بەکارهاتبوو، سوپا سـەرلەبەیانی ڕۆژی دوایی واتا ٢٣ی ئازار لە تانجەرۆوە بەرەو قەرەداخ و لە دربەندیخانەوە بەرەو سـێوسـێنان پێشڕەوییان کردو گوندنشینەکانیان لە ماڵی خۆ دەردەپەڕاندو سامان ومەروماڵاتیان بەتاڵان دەبردن. خەڵکەکەش لەو هەواڵانە زەندەقیان چووبوو کە بەهەندێک زیادەرۆییەوە دەماودەم بڵاودەبوونەوەو هەواڵی گازی ژەهراویی بۆسـەر سێوسێنان.دەگەیاند.

بە شـێوەیەکی سـەرەکی خەڵکی ناوچەکە بەرەو باکور لەدامێنی چیاکانەوە بەپارێز دەرۆیشـتن، خەڵک پەلەقاژەی ئەوەیان بوو خۆیان بگەیەننە ئۆردوگاکانی نەسـرو باریکە یاخود لە قەرەباڵغی شـاری سـلێمانیدا خۆیان ونبکەن. هەندێکیش بەپێچەوانەوە بەرەو رۆژئاواو گەرمیان ملی رێگایان گرت، بەڵام بەگشـتی ئەوان دەربازنەبوون و لەگەڵ گەرمیانیە کان گیران و ئەنفالکران، خانەوادەیەکی گو ندی کەلۆش بوو بە ناوی عەزیز عە بدوڵا لەگەڵ هاوسـەرو منداڵەکانیان لەگەرمیان گیران تەنها دوو کوریان دەربازبوون بەناوی سـامان و سـەروەت کە ئێسـتا لەدەربەندیخان دەژین. لە دیدارێکیدا بۆ گۆڤاری ئەنفالستان سـامان هێندە بەنیگەرانیەوە قسـەی کردووە دەڵێت: ئەو سـەرۆک جاشە

ئەسـپەکەی لەمرۆڤەکان لا بەقیمەت تر بوو،ئێسـتاش مانگانە بری ٢ ملیون دینار موچەکەیەتی . خانەوادەکەی عەزیز عەبدولاّ ٩کەس بوون هەموویان گیران و تەنها سامان و سەروەت دەربازیان بوو، سامان و سەروەت وەک ڕێزلێنانێک بۆ ناوی خانەوادەکەیان سـامانو سـەروەت عەزیز، ناوی منداڵەکانیان بەناوی خوشـک وبراکانیانەوە ناوناوەتەوە، سـامـان هەموو کوڕەکـانی بەنـاوی برا ئەنفـالکراوەکـانیەوەوسـەروەتیش،تـاقە کچێکی هەیە بەنـاوی خوشـکە ئەنفالکراوەکەیەوە (کاڵێ)وە ناوناوەتەوە . [7]

چەند خێزانێکی تری خەڵکی مەسـۆیی پەنایان بردبووە بەر قۆپییەکانی بەرامبەریان و لەوێ ژنێکی دوگیان منداڵەکەی لێ بووەو ناویاننا دەشـتی ئەمە ئێسـماعیل حاجی حەسـەن دەیگێڕایەوە، ئەوەشـی گوت کەوا ئێسـتا دەشـتی ماوەو لەسلێمانی هاوسەرگیری کردووە.

هەر لەبارەی گوندی مەسۆیی دراوسێی سێوسێنان میدیل ئێست ۆچ نوسیوێتی (خێزانێکی گوندی سێوسێنان پەنایان بردووەتە بەر ئەشـکەوتێک لەولای ماڵەکانی خۆیانەوە، بەڵام هەڵەیەکیان کردبوو کاتێک خەوتبوون چراکەیان نەکوژاندبۆوەو شـەوێ لە گوڕو هووڕی هەلیکۆپتەر بە ئاگا هاتبوونەوە، کە دیارە تروسکایی چراکە بەکێشـیکردبوو بۆ ئەوێو لەناکاو دەنگی تەقینەوەیەک ئەشـکەوتەکەی پڕکردبوو لە بۆنێکی خنکێنەر کە لە بۆنی کاڵەک دەچوو و خێزانەکە خێرا دەرپەڕیبوونە دەرەوەو دوو منـداڵیـان لە گەڵ خۆیـان هەڵگرتبوو، کە بۆنەکە کـاریتێکردبوون و خۆشبەختانە ڕزگاریان بوو و لە لاپاڵەکانی کەژی زەردەدا خۆیان شاردەوە. لە پاش سێ ڕۆژ لەوێوە تەماشایانکرد وا سوپا گوندی مەسۆیی دەسووتێنێ) .([8])

لەئەنفالی دووەمدا فێڵێک لەخەڵکە لێقەوماوەکەی قەرەداغ کرا،لە سـەرەتاوە جاسـوس وسـیخور کەوتنە ناویانەوەو وایان بلاوکردوە کە خۆیان بگەیەننە ناوشـارو کۆمەڵگاکانەوەو مەترسـن هیچتان بۆنابێت، ئەم فێڵە ئەوکاتە باشـتر سـەری گرت کە هەندێک کەس بە پێشـچاوی سـوپاو خاڵی ئێشـکگرتنەکاندا بە پیادەو تراکتۆر بەمەروماڵاتەکانیانەوە بەبەردەمی سـوپاو جاشـەکاندا ڕۆیشـتن و هەندێک لەجاشـەکانیش جا بۆچاوبەسـتە بووبێت یان بۆهاوکاری کردنیان پێیاندەگوتن برۆن بەلاّم خۆتان لە سـەیتەرەکان و تەوارییەکان بپارێزن، بەڵام ئەمە زیاتر تەڵەیەک بوو، چونکە (دواتر پیاوەکانی دائیرەی ئەمن لە ئۆردوگا زۆرەملێکانی نەسـرو زەڕایەنو لەناو شـاری سـلێمانیدا هەڵمەتێکی دەستگیرکردنی قەراغیەکانیان دەستپێکردو هەرکوێیەک گومانیان لێبکردایە هەڵیان دەکوتایە سەری و دواتریش ماڵ بە ماڵیان پشکنیو بە دوای ئەو کەسانەدا دەگەڕان). کەلەقەرەداغەوە هاتوون، بەهۆیەوە خەڵکێکی زۆر گیرانو ڕەوانەی تۆپزاوا نوگرەسـەلمان کران و گەنجەکانیشـیان جارێکی ترنەبینرانەوە. تەنانەت کارگەیشـتە ئەوەی مامەڵەیان پیوەدەکراو لەئەمن و تەوارییەکان بەنرخێک دەکردرانەوە بەومەرجەی خۆیان ونبەکەن و بەرچاوانەوە نەبن، ئەمە ئەحمەدی شـیوی قازی گێرایەوەو گوتی من بۆخۆم یەکێکم لەوکەسـانەی بەبری ٢٠٠ دینار خزمەکانم لەجاشـەکانیان سەندمەوەو کریانمەوە .

هەرچی ئەوانەش کە لە گازبارانەکەی سـێوسـێنان رزگاریان ببوو چەند ڕۆژێک لەچیاکانی دەوروبەریان خۆیان پەنادا هەتا دەرچەیەک بۆ رزگار بوون بدۆزنەوە، یەکێک لەوانە حەسەن عەبدولکەریم بوو سەرباری خەستی برینداریەکەشی بەلاّم خزمەکانی هاوکارییان کردوو، لە قەراغ شـار داڵدەیانداو تەداوی برینداریيەکەیان کرد، بەلاّم لەئەوانەی تر نەیانتوانی زیاتر بەبەرباران و بەبەرسێتی بەچیاکانەوە بمێننەوە، بەناچاری هاتن بەرەو شارو ئۆردوگاکان هەندێکیان هەر لە بازگەکەی نێوان سلێمانیو قەرەداغ گیران و هەندێکیشـیان گەیشـتنە ناوشـارو ئۆردوگاکان، ئەوانەش بەزۆری هەندێک پیرو پەککەوتە بوون کە بەهاوکاری جاشەکان توانییان دەربازبن.

---

[7] بروانە ئەنفالستان ژمارە ٧ دیداری پشکۆ محەمەد لەگەڵ سامان عەزیز عەبدولا کەلۆشی لاپەرە ١٧٠

[8] بروانە میدیل ئێست ۆچ جینۆسادید لە عیراق و پەلاماری ئەنفال بۆسەرکورد، چاپی دووەم– خانەی وەرگیران –٢٠٠٤ وەرگیرانی محەمەد حەمەساڵح ل ١٧٨

خزمەتگوزاری و بێباکی

ئەگەرچی بە بریارێک سێوسێنان کراوە بەناحیە، بەڵام لەراستیدا کارێکی ئەوتۆی بۆنەکراوە کە شایانی ناحیەیەک بێت چ جای قەربووی کۆمەلکوژییەک بێت، سـێوسـێنان دەیان نمونەی پێشـێلکاری وبێباکی تێدایە، لەیەکێک لەسەردانەکانمدا ساڵی ٢٠٠٩ تەنانەت مولیدەی نەخۆشخانەکەیان کاری نەدەکرد، نەک ناحێکە بەڵکو خەستەخانەو قوتابخانەکەشـیان کارەبایان نەبوو، لەکاتێکدا تێچوی چاکردنەوەی مولیدەی خەسـتەخانەکەیان تەنها ١٥٠ $ ی پێویسـت بوو، کەچی نە خەڵکەکەی ئامادەبوون برێک کۆبکەنەوە نە ئیدارەی ناحێکەش ئامادەی خەرجکردنی بوو، بەڵام کاتێک هەرئەوەندەی ئەوەم بە رێکخراوی وادی ئەڵمانی راگەیاند لەماوەی ٢ رۆژدا بۆیان چاککردنەوە.

باخچەی پەپولەکانی گوندی سێوسێنان

یەکێک لەو پرۆژە سـەرنج راکێشـانەی ناحێکە باخچەی پەپولەکان بوو، کە سـاڵێک پێشـتر لە نزیکی مانگی تەموزدا پیاوێک بەناوی (سەردار حەسن ئەمـیـن) کەلەبـنەرەتەوە هەر خەڵکی سێوسێنانەو پێشتریش لەم گوندە مامۆسـتابووە و لە هەندەران دەژی، لەسـەر ئەرکی خۆی باخچەو یاریگایەکی جوان و شـایسـتەی بۆ منداڵانی سێوسێنان دروستکردبوو، بەلام جێگەی تـێرامـان بـوو، هەر جوتیارەکانی سـێوسـێنان پـارچەیەک زەوی بەبڕی (٢١٠٠) دوو هەزارو سـەد دۆلارکـڕی بوو، یاریگەکەی تێدا دروسـتکردبوو، کۆمەڵێک یاری باشی بەدیزاینێکی جوان تێدا دامەزراندبوو. بەڵام ئەفسـوس ئەویاریگاوباخچەیەش، نەک هەر بێخزمەت بوو بەڵکو هەموو خشـوک وپەیژەو چەرخ وفەلەقەکانیش شـکێندرابوونو پارچەکانی بەناو باخچەکەدا بڵاوبوبونەوەو باخچەکەش لە وشک بووندابوو!

بەراسـتی جێگەی سـەرسامیم بوو، وەک حکومەت کەسێکی بۆ خزمەتکردنی دانەمەزراندبوو، خەڵکەکەش رێزێکیان بە شوێنی یاری منداڵەکان و دیارییەکەی سەردارو هەستو خەمە جوانەکەی دانەنابوو.

باخچەی پەپولەکانیش سـیمایەکی تری وێرانی وەرگرتبوو. تێکڕای یاریەکان شـکابوونو پارچەکانی بەشـێوەیەکی ناشرین بەو ناو ەدا بڵاوبوونەتەوە .

گۆشەگیری خوێندکارەکانی ناوەندی سێوسینان

رۆژی ١/٢٦ / ٢٠٠٩ سـەردانی ناوەندی سـێوسـێنانم کرد، ئامانج لەسـەردانەکەم بەسـەرکردنەوەی خولی فێربوونی کۆمپیوتەرەکە بوو کە لەلایەن نـاوەنـدی چاکو وادی ئەڵمـانیەوە کردبومـانەوە،ئەوەی زۆرمـایەی تێرامـان بوو، گۆشەگیری خوێندکارەکان بوو، چەندی هەوڵماندا گفتوگۆیەک دروستبکەین، دروست نەبوو، لەوەڵامی هەرپرسیارێکدا

وەڵامەکان بە شێوەیەکی دە ستەجەمعی بە بەڵی یان نەخێر ، یاخود بە بێدەنگی دەمایەوە، ئەم دۆخەی ناو خوێندنگاکە بووە مایەی ئەوەی بیر لەچارەسەر بکەمەوە، بەڵام ئێستاشی لەگەڵ بێت نەمتوانی هیچی ئەوتۆیان بۆبکەم، ئەوەش بەهۆی نەبوونی سەرچاوەیەکی داراییەوەبوو، بەلای کەمەوە ئەگەر تەنها گە شتێکی شیان بۆ سازبدەین پێویستمان بە برێکی دیاریکراو پارە هەبوو، بەڵام چۆنو لەکوێم بهێنایە .؟!

بەڵام ئەفسوس ! ئەمرۆ ٢٠١١٨/٣/٢٢ لە کاتێکدا سەرقاڵی ئامادەکرنی ئەم راپۆرتە بووم، هەواڵێکی تری کۆمەڵکوژی کورانی کوردم زانی، ئەمرۆ هێزی ئاسمانی سوپای تورکیا سنوری هەرێمی کوردستانی بەزاندووەو بۆمبارانی گوندەکانی سیدەکان وقەسرێیان کردووەو پێکەوە ٤ گەنجیان شەهیدکردووە، هەرچوار شەهیدەکە کوردن وسێیان خەڵکی ناوچەی باڵەکایەتی و یەکێکیشیان خەڵکی سماقوڵییە.
ناوی شەهیدەکانی ئەمرۆ بریتن لە :
1- کاکە مستەفا وەرتیی . خەڵکی ناحیەی وەرتێی دەڤەری باڵەکایەتیی
2- کاکە سمایل وەرتیی ، خەڵکی ناحیەی وەرتێی دەڤەری باڵەکایەتیی
3- شەڕۆ مەحموود ، خەڵکی گوندی زیوکانی دۆڵی باڵەیان سەربەناحیەی قەسرێ
4- دەرباز سماقولی خەڵکی گوندی سماقولی دۆڵی بالیسان.

کەچی و تەبێژی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەبری ئیدانەکردنی نیگەرانی ئەم تاوانە نیگەرانیەکی شەرمنانەی دەربریوە! لەوەش ناخۆشتر وتەبێژی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئاگادارنیە کە ئەمرۆ یادی کۆمەلکوژییەکی وڵاتەکەیەتی لەبری ئەوەی لەگەڵ یادی کیمیابارانی سێوسێنان ئەم تاوانە لێکهەڵپێچێ و پێکەوە وەبیر دنیای بهێنێتەوە دەڵێت : لەکاتێکدا هاوڵاتیانی هەرێمی کوردستان، بۆپیرۆزکردنی جەژنی نەورۆز پێشوازی کردنی ساڵی تازەی کوردی رویان لەدەشت ودەرو شاخ چیاکانی کوردستان کردووەو خەریکی ئاهەنگ گێڕانن!.

لە پاشکۆدا یەکەم وێنە چوار شەهیدە گەنجەکەی ئەمڕۆن .

پاشكۆی وێنەكان

ئەحمەد هاوسەری زێنەب- سێوسێنان- فۆتۆ د. فازل مورادی

سالی ٢٠١٣

عەزیز ئەنفالکراو

سەلمەی ئەنفالکراو

سامان و کوڕەکانی

نەبەز سامان

نەبەز عەزیز

کاڵێ سەروەت

کاڵێی ئەنفالکراو

خەبات سامان

خەباتی ئەنفالکراو

ڕێباز سامان

ڕێبازی ئەنفالکراو

بۆمبەکان هی گوندی سێوسێنان- فۆتۆی ئەنفالستان - ٢٠٠٩

سەرچاوەکان

1- گەشتە مەیدانیەکانم بۆ سێوسێنان

2- ئەنفالستان ژمارە ٨،٧، ١٠، ١٢

3- مێدل ئیست وۆچ جینۆساید لەعێراق پەلاماری ئەنفال بۆسەرکورد چاپی دووەم ٢٠٠٤ خانەی وەرگێران - وەرگێرانی محەمەد حەمەساڵح توفیق .